

När det inte längre är rimligt att konstnären ska betala

Jag har blivit "inbjuden" att ställa ut på ett galleri som stöds av Kulturrådet (som därmed gör det möjligt för mig att ansöka om utställningsersättning). Enligt galleriets utställningskontrakt ska jag som utställare betala hyra (ca 2000 kr), samtliga fraktkostnader samt ev. utställningsförsäkring. Jag som konstnär förväntas med andra ord inte bara att arbeta gratis utan även att betala för att få arbeta. Jag undrar om detta är vanligt och rimligt?

Hej Lisa,

Konstnärssyrket är ekonomiskt utsatt från alla håll. Det kostar att producera, det kostar att försäkra, det kostar att transportera, det kostar att installera, det kostar att magasinera. Allt kommer med en prislapp. Frågan är vem som ska betala. Diskussioner kring detta förs ideligen. Du har säkert hört talas om [MU-avtalet](#), ett ramavtal för konstnärers ersättning för medverkan vid utställningar. Syftet med avtalet är att skapa bättre förutsättningar för bild- och formkonstnärer. Avtalet, som trädde i kraft 2009, gäller för statliga institutioner men principerna är vägledande för samtliga utställningsarrangörer som mottar offentligt stöd. Om du är intresserad av att fördjupa dig i konstnärens utsatta position kan du läsa frågan inskickad av Magnus, "[Den ekonomiskt utnyttjade konstnären](#)".

Jag vill dock poängtera att när ett galleri beviljas stöd från [Kulturrådet](#) är det du beskriver varken vanligt eller rimligt. Däremot finns utrymme för att det ska kunna ske. För att förklara detta ska jag först beskriva [underlaget för Kulturrådets beviljande av stöd för utställningsarrangörer](#).

En utställningsarrangör som bedriver sin verksamhet utan vinstsyfte kan söka stöd genom Kulturrådet. Fördelningen av bidrag ska leda till ett omfattande och varierat kulturutbud av hög kvalitet för alla i hela landet. Och här, något viktigt: *"Stöd till utställningsersättning för utställande konstnärer söks som del av verksamhetsbidraget. Kulturrådet kommer i redovisningen av bidraget att särskilt följa upp att utställda konstnärer mottar ersättning."*

Som du ser står tydligt att Kulturrådet sätter högt värde i att konstnärerna får betalt. Men är det ett krav? Jag har kontaktat Kulturrådet där Bongji MacDermott, handläggare för utställningsarrangörer inom bild- och formområdet, kort förkunnar:

"Kulturrådets hållning är att aktörer som erhåller statlig finansiering bör tillämpa MU-avtalet."

De flesta skulle tolka detta som att MU-avtalet ska tillämpas. Men ordet "bör" inkluderar vissa friheter. Det som sägs är att alla som beviljas bidrag förväntas ersätta sina konstnärer. Utställningsarrangören måste därtill bedriva verksamheten i enlighet med godkänd [ansökan](#). Alltför stora ändringar innebär att bidraget, eller delar av bidraget, måste återbetalas. Men som du ser finns utrymme för egna tolkningar och spelregler.

I den ansökan som utställningsarrangören fyller i finns en sektion om hur konstnärer ska ersättas. Det skulle vara ren idioti om utställningsarrangören väljer att ange 0 kronor i den ekonomiska kalkylen under rubriken "Varav ersättning till utställda konstnärer (medverkansutställning)". Men en utställningsarrangör som anger en summa i denna sektion kan i praktiken välja att ge hela beloppet till en och samma utställare. Detta innebär troligtvis att andra konstnärer blir utan ersättning. Denna form av snedfördelning skulle inte vara möjligt om Kulturrådet istället kräver att MU-avtalet ska följas efter att bidraget mottagits.

Centrum för fotografi är en rikstäckande intresse- och medlemsförening för fotografer och fotografi med tillhörande galleri på Södermalm i Stockholm. Föreningen riktar sig till yrkesverksamma fotografer men också bildkreatörer, fotohistoriker, curatorer och andra yrkesgrupper inom fältet. Föreningen stöds bland annat av Kulturrådet där de sökt bidrag som [centrumutbildning](#). Gunilla Muhr, verksamhetschef för Centrum för fotografi, skriver i anslutning till din fråga:

"Det finns inget stipulerat i skrivningar eller villkor kopplat till vårt anslag från Kulturrådet att viss del av belopp ska gå till utställningsersättningar för konstnärer eftersom vårt anslag är kopplat till hela vår verksamhet och det uppdrag vi har som centrumbildning. Vi skulle, med andra ord, lika gärna kunna fylla det uppdraget utan att bedriva galleri- och utställningsverksamhet.

Dock har vi valt att ha galleri och utställningar och följer därmed det av Kulturrådet rekommenderade MU-avtalet, dvs alla utställande konstnärer får ersättning enligt detta, de behöver inte betala ngn avgift för att ställa ut i vårt galleri (men måste vara medlemmar i CFF), och vi betalar transporter av verk till och från galleriet.

Alla konstnärer får lika ersättning i enlighet med det som föreskrivits i MU-avtalet för det som stämmer in på den aktuella situationen. Jag tror att Kulturrådets rekommendation är just en rekommendation och inte tvingande, men som sådan bör den i allra högsta grad följas, tycker jag, då man har medel från Kulturrådet och bedriver utställningsverksamhet."

Den självklara hållningen att utställande konstnärer ska ersättas i enlighet med MU-avtalet gäller för fler utställningsarrangörer. [Galleri Syster](#) är ett konstnärsdrivet galleri i Luleå vars verksamhet vilar på feministisk grund. Galleriet är en mötesplats för samtida konst och driver en verksamhet utifrån begrepp som utforska, utmana och omkonstruera. Galleri Syster får bland annat bidrag från Kulturrådet. Medlemmen och konstnären Sara Edström delar med sig av deras tolkning av MU-reglerna och stödet från Kulturrådet:

Vi söker verksamhetsbidrag för utställningsarrangörer och när vi får det så förbinder vi oss att en viss del av bidraget ska gå till utställningsersättningar. Den summan som Kulturrådet fastslår räcker inte, så vi budgeterar alltid en större summa än vad de kräver eftersom vi anser att det är en viktig princip att betala konstnärerna enligt MU-avtalet. Vi använder alltså en större andel av Kulturrådets stöd plus att vi använder pengar från övriga medfinansierare så att det ska täcka utställningsersättningar och medverkansersättningar för de utställningar vi planerar. Vi betalar även frakter, resor, boende, försäkringar, marknadsföring, produktionskostnader (enligt ök).

Som vi har förstått skulle det vara omöjligt att ta emot statligt stöd och sedan ta betalt från konstnären. Vi trodde att Kulturrådet krävde att MU följs. Men även om de inte kräver det så borde utställningsarrangören följa det, definitivt aldrig lasta över kostnaderna på konstnären.

Vi ansöker om stöd från Kulturrådet varje år i oktober och får besked i december/januari. Vi redovisar då vad vi gjort och skickar verksamhetsplan på vad vi planerar göra. Från Kulturrådet har vi fått detta bidrag i fyra eller fem år nu, med en liten höjning varje år vilket vi tolkar som att de gillar kvaliteten i vår verksamhet :)”

Det gäller med andra ord att sköta sig om verksamheten ska kunna hoppas på fortsatt stöd. Så i detta kan du hitta mitt bästa tips: kontakta Kulturrådet och beskriv din situation. Din erfarenhet med galleriet är troligtvis information de gärna vill ta del av.

Jag förstår om du tvekar inför att ställa krav gentemot galleriet. Din position är utsatt. Som konstnär utgår du från en beroendeställning och det finns få livlinor att lita på. Eftersom Kulturrådet inte valt att gå hela vägen, med ett krav om att MU-avtalet ska efterföljas, finns inte heller denna viktiga livlina. Helst av allt ser jag att du står upp för din rätt som konstnär och tydligt uttalar att ett galleri som mottagit statliga medel, där MU-avtalet bör följas, ska behandla sina konstnärer med respekt. Konsten är kärnan i deras verksamhet och konstnären bör stå i centrum. Nu vet vi båda att detta inte alltid är fallet. Tyvärr vet gallerister oftast att en annan konstnär kommer att tacka ja till samma usla villkor. Detta är ett stort problem och mest av allt drabbar det yrkesverksamma konstnärer som inte har andra inkomstkällor att falla tillbaka på. Den yrkesverksamma konstnären tackar av ett flertal skäl nej, medan den glade hobbykonstnären entusiastiskt tackar ja.

Det är viktigt att inse att mycket är förhandlingsbart. Vissa strider kommer att leda till bättre villkor, andra till oförändrade villkor och ytterligare ett fåtal leder dessvärre till osämja. Det kan vara oerhört påfrestande, men i det här fallet har du mycket som backar upp dina argument för bättre villkor. Kontakta gärna konstnärer som tidigare ställt ut på galleriet för att se hur deras situation sett ut. Gör du detta så använd informationen enbart för eget bruk. Var tydlig och informera konstnärerna om att du inte kommer att föra någonting vidare. Jag tar för givet att du förstår vikten av att hålla ett sådant löfte. Om fingrar måste pekars, peka enbart mot dig själv.

Lycka till!

Ida

P.S. Då jag nu läser din fråga igen inser jag att galleriet du samtalar med inte nödvändigtvis sökt bidrag från Kulturrådet. Det är formuleringen "som därmed gör det möjligt för mig att ansöka om utställningsersättning" som får mig att tveka. Ett galleri som stöds av Kulturrådet har fått ett bidrag och det är upp till galleriet att fördela utställningsersättning. Det är med andra ord inte du som ansöker. Din formulering låter snarare som att galleriet skulle vara anslutet till [Sveriges Konstföreningar](#). Gallerier som är anslutna till Sveriges Konstföreningar har möjlighet att, tillsammans med den utställande konstnären, ansöka om [utställningsersättning](#). Bidraget kommer i sin tur från Kulturrådet. Dock har Sveriges Konstföreningar enbart medel som täcker en ersättning per år och konstnär. Skulle detta vara fallet går det inte att i samma utsträckning klandra

galleriet eftersom en annan konstnär mycket väl kan ha tilldelats årets budgeterade medel.

D.S.